

Területi Statisztika

Közzététel: 2022. március 23.

A tanulmány címe:

A kulturális és kreatív ipar társas vállalkozásainak teljesítménye a magyar nagyvárosokban, 2008–2018

Szerzők:

Kézai Petra Kinga – Rechnitzer János

<https://doi.org/10.15196/TS620204>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) Területi Statisztika c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány, vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

- 1) A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
- 2) A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átadható, tértítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
- 3) A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
 - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
- 4) A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, haszonszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Szt. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
- 5) A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
- 6) A 3. a)–c.) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:

„Forrás: Területi Statisztika c. folyóirat 62. évfolyam 1. számában megjelent, Kézai Petra Kinga – Rechnitzer János által írt, A kulturális és kreatív ipar társas vállalkozásainak teljesítménye a magyar nagyvárosokban, 2008–2018 c. tanulmány”

- 7) A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem esnek szükségképpen egybe a KSH, vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

A kulturális és kreatív ipar társas vállalkozásainak teljesítménye a magyar nagyvárosokban, 2008–2018

The performance of the enterprises in the cultural and creative industries in the Hungarian big cities between 2008 and 2018

Kézai, Petra Kinga

Széchenyi István Egyetem
Kautz Gyula Gazdaságtudományi
Kar Vezetéstudomány és Szervezeti
Kommunikáció Tanszék,
Közgazdaság- és Regionális
Tudományi Kutatóközpont
Regionális Kutatások Intézete
Nyugat-magyarországi
Tudományos Osztály
E-mail: kezai.petra.kinga@sze.hu

Rechnitzer, János

Közgazdaság- és Regionális
Tudományi Kutatóközpont
Regionális Kutatások Intézete
Nyugat-magyarországi
Tudományos Osztály
Széchenyi István Egyetem,
Regionális- és Gazdaságtudományi
Doktori Iskola
E-mail: rechnitzer.janos@sze.hu

A kreatív gazdaságnak egyre nagyobb a jelentősége a nemzetgazdaságokban, éppen ezért a tanulmány célja a kulturális és kreatív iparágakhoz tartozó társas vállalkozások 2008 és 2018 közötti teljesítményének magyarországi vizsgálata. A szerzők a következő kutatási kérdésekre keresnek választ: Magyarországon és az egyes nagyvárosokban mekkora gazdasági potenciált képvisel a kreatív gazdaság, és annak időbeli változása milyen tendenciát mutat? Milyen a nagyvárosokban a kulturális és kreatív csoportot meghatározó szakágazatok teljesítménye, s az miként alakult a vizsgált időszakban?

A Dun&Bradstreet Hungary Kft. adatbázisán alapuló elemzés a Budapesten és a 8, százezer főnél népesebb hazai nagyvárosban telephellyel rendelkező kulturális és kreatív iparhoz tartozó társas vállalatokra terjedt ki. A szerzők az adott év utolsó napján működő gazdasági társaságok TEÁOR-kódjainak és székhely szerinti adatainak legyűjtésével garantálták a teljes országos lefedettséget. A tanulmány a létszámadatok esetében az adott évre vonatkozó statisztikai létszám alapján, illetve a pénzügyi adatok esetében csak a teljes naptári évre készített beszámolókat vizsgálta.

A kutatás arra mutatott rá, hogy a vizsgált tizenegy év során a kreatív gazdaság területileg nem változott jelentősen, továbbra is a Budapest-központúság érvényesül, és a 8 nagyváros súlya szinte változatlan, valamint az összes szervezetnek továbbra is a 11–12%-át képviselik. A nagyvárosok külön-külön eltérő fejlődési pályát jártak be a vizsgált időszakban.

Kulcsszavak:

kulturális és kreatív gazdaság,
nagyvároskutatás,
városfejlődés

The creative economy is increasingly becoming more and more important within national economies. The present study aims to examine the performance of partnerships belonging to the creative industrial branches in Hungary between 2008 and 2018. The research questions: What economical potential does creative economy represent in Hungary and in certain large cities? What tendencies do show its temporal changes? What are the professional branches in cities that defy creative economy, and how has their performance changed in the period examined in this study? This analysis deals with partnerships in creative economy present in Budapest, and the 8 cities of Hungary with a population larger than 100 thousand. The statistical analysis is based on the database of Dun&Bradstreet Hungary Kft. The data of companies operating on the last day of the given year were collected based on the valid Unified Sectoral Classification System (TEÁOR) codes and according to the indicated registered office, thus guaranteeing the full national coverage. In the case of headcount data, only reports for the entire calendar year were included in the study based on the statistical headcount for the given year.

Research has shown that in the 11-year scope of the study, there were no significant territorial changes in creative economy, Budapest still dominates the landscape, the other 8 cities play minor roles with 11–12 percent according to all organisations. The cities have all had their own development paths in the period studied.

Keywords:

cultural and creative economy,
urban research,
urban development

Beküldve: 2021. január 28.

Elfogadva: 2021. június 22.

Bevezetés

A 21. században felértékelődött a kreativitás, a tudás és az innováció a gazdasági fejlődésben, mind a városok, mind a régiók esetében. Az emberi produktív gondolkodás, a humán tőke kiemelkedő gazdasági húzóágazattá emelte a kreatív gazdaságot (Dobó 2007). A Magyar Szabadalmi Hivatal (2005: 107.) tanulmánya elsőként számszerűsítette a szerzői jogi szektor teljesítménybeli és foglalkoztatásbeli súlyát a gazdaságban, és arra az eredményre jutott, hogy „jelentős nemzetgazdasági súlyt képviselnek mind más gazdasági ágazatokkal, mind az európai uniós országokkal való nemzetközi összehasonlításban”, illetve „nem részesül gazdasági súlyához mérhető gazdaságpolitikai figyelemben”.

A kulturális és kreatív ipar (cultural and creative industries – CCI) jelentős részét képezi a gazdaságnak (Rechnitzer et al. 2019). Az Ernst & Young 2015. évi jelentése szerint a CCI világgpiaci értéke eléri az évi 2250 milliárd USD-t, (ami a világ GDP-jének 3%-a) és ezen iparágakban körülbelül 29,5 millió fő dolgozott (EY 2015). Csak Európát tekintve az OECD (2018) szerint azonban a kreatív ipar 30 millió embert foglalkoztat. Az Európai Bizottság statisztikai hivatalának (Eurostat) adatai szerint a CCI tevékenységei 2015-ben az Európai Unió (EU) foglalkoztatásának közel 3,7%-át (8,4 millió fő) tették ki, illetve a bruttó hazai termékének (gross domestic product – GDP) 4,2%-ához járultak hozzá (Pasikowska-Schnass 2019). Éppen ezért az ezen iparágak letelepedéséhez szükséges társadalmi és gazdasági környezet megteremtése egyre fontosabb szerepet tölt be a városok életében, mivel azok versenyben állnak a progresszív erőforrásokért. Éppen ezért egyre több város az elmúlt tíz évben a CCI-t használja fel eszközként ahhoz, hogy a gazdaságát fejlessze, illetve az idegenforgalommal együttesen nagyobb ismertségre tegyen szert, vonzóbb úti céllá váljon (Krstinić Nižić et al. 2019). Az Európai Bizottság (2018) jelentése alapján „az új kulturális menetrend választ ad az európai vezetők arra irányuló felhívására, miszerint a kultúra és az oktatás révén többet kell tennünk annak érdekében, hogy összetartó társadalmakat alakíthassunk ki és vonzó jövőképet nyújthassunk az Európai Unióról. Célja, hogy teljes mértékben kiaknázza a kultúrában rejlő lehetőségeket egy befogadóbb és méltányosabb Unió létrehozása érdekében, támogatva az innovációt, a kreativitást, valamint a fenntartható munkahelyteremtést és a növekedést” (Európai Bizottság 2018: 1.).

Magyarországon már az ezredforduló után nyilvánvalóvá vált, hogy az európai gazdasági térben elsősorban a tudásalapú gazdasági szektorokkal lehet részt venni. Ezen felismerés hatott a kreatív és tudásintenzív gazdasági ágazatok fejlesztésére, amely a nemzeti, regionális és helyi gazdasági stratégiákban is megjelent (Kovács et al. 2011, Keresneyei–Egedy 2016, Egedy et al. 2018). Ennek köszönhetően az elmúlt két évtizedben egyre kedveltebb kutatási témává vált a CCI csoport, és gazdaságra gyakorolt hatását, különösképpen a foglalkoztatás, a regionális, valamint a városi fejlődés szempontjából elemezték (Andari et al. 2007, Cooke–Schwartz 2007,

OECD 2006, Müller et al. 2018). A téma bőséges nemzetközi és hazai szakirodalommal rendelkezik, tanulmányunkban elsősorban a kreatív gazdaság hazai területi kutatáshoz kapcsolódó elemzéseit tekintjük át.

Jelen kutatásunk során választ kerestünk a következő kérdésekre: Országosan és az egyes nagyvárosokban mekkora gazdasági erőt képvisel a CCI szektor? Mely nagyvárosainkban aktívabb a CCI szektor és hol kevésbé? Azt elemezzük, hogy 2008 és 2018 között miként változott a legalább százezer fős nagyvárosaink – Budapest, Debrecen, Győr, Kecskemét, Miskolc, Nyíregyháza, Pécs, Szeged és Székesfehérvár – CCI teljesítménye, de az összehasonlítás érdekében kitekintünk az ország többi részére is. Utóbbi tulajdonképpen magában foglalja az említett 8 nagyvároson és a fővároson kívül a 15 megyei jogú várost és azok agglomerációját, valamint a városokat és a falvakat. (A későbbiekben így fogunk hivatkozni az ábrákban és táblázatokban.)

A kulturális és kreatív ágazatok az Európai Unióban

„A kulturális és kreatív ágazatok hatalmas kapacitással rendelkeznek a kísérletezés, a tendenciák előrejelzése, valamint a társadalmi és gazdasági innováció modelljeinek feltérképezése szempontjából” (Európai Bizottság: 2018: 5.). A Kulturális és Kreatív Városok Figyelője (Cultural and Creative Cities Monitor) (European Commission, 2019), amelyet az Európai Bizottság Közös Kutatóközpontja fejlesztett ki, rámutatott arra, hogy a kultúrába befektető városok jelentős előnyre tehetnek szert társaikhoz képest (Montalto et al. 2017). Viszont ahhoz, hogy a CCI vállalkozások és szakemberek a rendelkezésre álló lehetőségek kiaknázásával hozzájáruljanak a gazdasági növekedéshez és a munkahelyteremtéshez, kedvező, a következőket biztosító keretfeltételekre van szükség. Tehát egy olyan szabályozási környezetet kell megteremteni, amely jutalmazza a munkahelyteremtést, a finanszírozáshoz való jobb hozzáférést, valamint lehetőséget teremt a növekedésre és a nemzetközivé válásra (Európai Bizottság 2018). Ennek érdekében hozták létre az EU a Kreatív Európa Program keretében az Európai Kreatív Központok Hálózata (European Creative Hubs Network – ECHN) projektet. Az ECHN projekt célja, hogy segítse és támogassa a kreatív központok (hubok) összekapcsolódását és együttműködését Európa-szerte [1]. Számos program mellett kutatásunk szempontjából meghatározó Daly–Garattoni (2019) tanulmánya, melyben bemutatják, hogy melyek a konkrét kihívások és lehetőségek a kreatív központok számára a kis- és közepes méretű városokban? Megalapozták továbbá a kis- és középméretű városokban a kreatív terek folyamatos párbeszédének a fontosságát. Ezen városoknak elengedhetetlen, hogy mindig újradefiniálják céljaikat az adott körülményeknek megfelelően, továbbá az is, hogy megtalálják fenntarthatóságuk módját. Az ECHN projektnek pedig az a feladata, hogy ezeket a törekvéseket támogassa Európában (Daly–Garattoni 2019).

A kreatív gazdaság hazai területi kutatása¹

A kreatív foglalkozási formákat és azokat művelőit tekinti át Lengyel–Ságvári (2009), az elsők között ismertetve Florida (2002) elméletét. Ennek alapján határolja el a foglalkoztatási területeken belül a kreatív irányítók, a mag és a szakemberek csoportját, majd a foglalkoztatási besorolás rendszeréhez csoportokat rendel. Izgalmasnak tartjuk a kreatív mag értelmezését a foglalkoztatási csoportok tudásformációi alapján, amit az analitikus, a szintetikus és a szimbolikus tudásokra épülő munkakörök érintkezési pontjaihoz rendeltek a szerzők. A témánk szempontjából ezek a tudásformák és az azokat megtestesítő foglalkozások a nagyvárosi terekben koncentrálnak, amit a megyei szintű adatok vizsgálatával nem sikerült kimutatni. A megyei információkkal nem igazolható, hogy a nagyvárosokat magukban foglaló megyék esetében akár az analitikus, akár a szintetikus tudásban elmozdulás, pontosabban érzékelhető koncentráció jelentkezett volna. Elkülönültek olyan megyék, ahol az értékek növekedtek, azaz a foglalkoztatottak becsült száma emelkedett, de ez nem következik a nagyvárosi jelenlétből, azokban inkább a véletlenszerűség mint valamiféle törvényszerűség figyelhető meg. Említett szerzők azt szögezik le, hogy az egyetemek jelenléte fokozhatja a kreatív munkahelyek létrejöttét, vagy a külföldi működőtőke jelenléte szívó hatást gyakorolhat a kreatív foglalkoztatásra, de valójában a modelljük nem magyarázta egyértelműen az erősen tudásalapon szerveződő munkahelyek eloszlásának hazai sajátosságait, s főleg azok nagyvárosokat érintő összetételét.

A városok és a kreatív gazdaság egyértelmű egymásrataltságát mutatja be Egedy et al. (2018) a kreatív gazdaság változó földrajzi mintázatának elemzésével, longitudinális statisztikai adatok alapján. A kreatív gazdaság növekedésére utaló eredményeik szerint Budapest és városi régiójának relatív súlya folyamatosan növekedett, sőt még a nagyobb regionális központok sem képesek lépést tartani a magyar fővárossal. Megállapították továbbá azt is, hogy a magyar városi rendszer városai nagymértékben differenciálódtak a kreatív cégek és a munkaerő iránti vonzerejük szerint, valamint a másodlagos városok között egyre nagyobb a verseny a tudásalapú és a kreatív tevékenységekért. A kreatív gazdaság (különösen a tudásintenzív iparágak) növekvő földrajzi koncentrációja részben a korábbi neoliberais regionális és városi politikák következménye.

Kovács et al. (2011) az igényes és eligazító értelmezés mellett területi adatokat is feldolgozott ezen új szektor regionális sajátosságainak vizsgálatában. Míg a kreatív gazdaságban foglalkoztatottak száma az általuk vizsgált években (1999, 2004, 2007) Budapesten folyamatosan nőtt, addig a százezer fősnél nagyobb városoknál enyhén csökkent (17,7-ről 15,3%-ra), hasonlóan a többi településkategóriához. Az egyetemi múlttal és kapacitással rendelkező nagyvárosok (Debrecen, Szeged, Pécs) mellett a kiemelkedő ipari bázist képviselő központok találhatóak (Győr, Miskolc), majd Kec-

¹ Ezt számos tanulmány (European Commission 2016, Egedy 2017, Egedy et al. 2018, Marosán–Márkus 2019, Egedy 2020) bemutatja, ezért jelen kutatásunkban eltekintünk tőle.

kemét és Székesfehérvár következik, akiktől kissé lemarad – a folyamatosan két szomszédos nagyváros vonzásában található – Nyíregyháza. Érdekes, hogy a kreatív gazdaság első 12 városa között 2007-ben Pécs (3.), Szeged (4.), Székesfehérvár (5.) s végül Debrecen (12.) szerepel. Győr (18.) és Miskolc (20.) mint regionális funkciókkal is rendelkező nagyvárosok nem tudtak bekerülni a hagyományos egyetemi központok vezető tömbjébe, valamint Kecskemét (22.) és Nyíregyháza (32.) is lemaradt tőlük. Említett szerzők a kreatív gazdaság térszerkezetet alakító szerepéről megállapították, hogy a korábbi kelet-nyugati különbségeket a „Budapesttől és a kreatív gazdaság vidéki centrumaitól való távolság váltja fel” (Kovács et al. 2011: 60.).

A „nagyvárosok térségükkel együtt léteznek” megállapítás alapján újszerű eredményeket ad közre Rittgasser (2009), 174 hazai kistérség elemzésével, Florida (2002) 3T (technológia, tehetség, tolerancia) modelljére kidolgozott változókkal. 2006-ra vonatkozóan összeállított 11 technológiai, 26 tehetséget és 6 toleranciát kifejező változót. Ezen változók megfelelő belső összefüggéseinek vizsgálata után, többváltozós elemzéssel 4 csoportot tudott elkülöníteni a kreativitás különböző erősségű szintjei alapján. A nagyvárosaink közötti különbségek itt is megmutatkoztak. A Debreceni, a Pécsi és a Szegedi kistérség a szuper kreatív csoportba került, ahol mindhárom T-faktor értékei a legmagasabbak. Csak a harmadik csoportban található a Győri, a Kecskeméti, a Miskolci és a Székesfehérvári kistérség, ahol a technológia változóinak magas értékei mellett a tehetségé már közepesek és a toleranciáé inkább átlagosak. A Nyíregyházi kistérség a „nem kreatív” kategóriába tartozik, mind a technológiai, mind a tehetség, mind a tolerancia változói nem mutattak érdemleges értékeket. Kiemelendő említett szerző azon megállapítása, hogy a kistérségi szinten a tehetség változócsoporthoz az, ami a legerősebben befolyásolja az adott területi egység jövedelemtermelését. Gombos (2016, 2018) a CCI kapcsán az egyes várostípusok közötti eltéréseket vizsgálta a magyarországi tízezer fő feletti városok esetében. A kulturális klasszifikáció során a központi szerepet betöltő településeket és a leszakadókat különböztette meg. Ugyanakkor elemzése rámutatott arra is, hogy azokon a településeken is lehet aktív kulturális élet, ahol nem elérhető mindhárom funkció, vagyis a településmérettel nem magyarázható annak hiánya.

A nagyvárosok nyújtottak telephelyet már az ezredforduló utáni években a tudásintenzív üzleti szolgáltatásokat magában foglaló vállalkozásoknak. A tudásintenzív üzleti szolgáltatások (knowledge intensive bussiness services – KIBS) szektora mindazokat a magasan specializált szolgáltatásokat kínáló vállalkozásokat tömöríti, amelyek részben nagy tudású munkatársakat foglalkoztatnak, részben pedig a nemzetközi hálózatok részét képezik, vagy éppen megtestesítik a modern gazdaságot, annak alakításával és kiszolgálásával (Bajmócy 2007). A KIBS szektor új technológiához kötődő tevékenységeihez sorolják a kutatás-fejlesztési tanácsadást, az új technológiákhoz kapcsolódó dizájnalkítást, oktatást, képzést, menedzsment-tanácsadást, technikai tervezést. Klasszikus eleme még a marketing, a hirdetés, a jogi tanácsadás, a könyvvitel, továbbá a hagyományos pénzügyi szolgáltatások, az építési

tervezés, a fejlesztés és a környezeti szolgáltatások. A felosztásban alapvető szempont az új technológiákhoz való viszony, illetve az azok által kiváltott tevékenységek, ám a szervezeteken belül számos esetben ezek összeolvadnak, egymásba épülnek. A hazai nagyvárosok a KIBS szektor vonatkozásában valós regionális központként működnek (Nagy–Nagy 2010). Míg a főváros és agglomerációja azonban e szolgáltatások valós koncentrációs tere, addig a 8 nagyváros a szervezetek számát tekintve határozottan kiemelkedik a városhálózatból, sőt több egység telephelyként szolgál, szemben a többi megyeszékhellyel. Sajnálatos, hogy a hivatkozott kutatás csak számszerű eredményeket közöl, és nem tudta bemutatni a KIBS szektor szerkezetét, valós strukturális viszonyait, sőt annak időbeli alakulását sem.

A kreatív gazdaság jelenlétét azokkal a szervezetekkel is jellemezhetjük, amelyek a magasabb hozzáadott értékű tevékenységeket koncentrálják, s ezzel lényegében a gazdasági élet irányításában meghatározó szerepet játszanak. A nemzetközi és a nemzeti szinten működő nagyvállalatok irányítóközpontjai, azokat kiszolgáló, ellátó, kiegészítő szervezetek jelenléte egy-egy központban egyértelműen utalhat a kreatív tevékenységekre, munkahelyekre. Döbrönte (2018) tanulmányában a magas szintű üzleti szolgáltatásokat (advanced product services – APS) nyújtó cégek telephelyválasztását mutatja be a közép-európai térségben, ahová a szerző 16 országot sorolt. A korábbi elemzések egyértelműen utalnak arra, hogy a városok mérete és a gazdasági agglomerációs előnyökön túl az általuk nyújtott különféle szolgáltatások, így a kulturális és szórakozási kínálat az életkörülményeket kedvezően befolyásoló tényezőként (lakáskínálat, a városi élet minősége, infrastrukturális felszereltség, megközelíthetőség) hatnak az elemzett nagyvállalatok telephelyválasztására, illetve a telephelyi egységeik (irodák) telepítésére. A vizsgált országok esetében a fővárosok voltak a kiemelt célpontjai az APS vállalatoknak, illetve azok nemzeti szintű telephelyének, s csak azok a másodlagos központok emelkedtek ki a közép-európai térből, amelyek valamilyen nemzetközi nagyvállalat kiemelkedő jelentőségű egységét voltak képesek befogadni. Témánk szempontjából, azaz a kreatív városi környezet vonatkozásában azt emelhetjük ki, hogy a jelzett nagyrégióban és ezen belül hazánkban sem rendelkeznek az elemzett nagyvárosok olyan szívóerővel, gazdasági és szellemi potenciállal, ami a kreatív gazdasághoz is kapcsolódó magas szintű üzleti szolgáltatásokat vonzanák, s ezzel bekapcsolódhatnak azok nemzetközi hálózatába.

Csomós (2017) hasonlóan áttekintette az APS cégek telephelyeit (irodahálózatát) Közép-Európában, a globalizáció és világvárosok kutatóhálózat (Globalization and World Cities Research Network – GaWC) 2012-ben folytatott elemzése alapján. A területi, pontosabban a nagyvárosi eloszlásokat mutatja be a szerző az APS szektor 656 irodájára, ami ismételten a fővárosok, valamint kisebb mértékben a jelentősebb nemzetközi nagyvállalatok meghatározó telephelyeit befogadó nagyvárosokat érinti (hazánkban két ilyen város van: Győr és Debrecen). A témánk szempontjából érdekes a hivatkozott dolgozat függeléke, hiszen felsorolja az APS szektor főbb tevékenységi területeit, azok TOP 50 vezető cégével együtt. Így további adalékkal szolgál

az említett KIBS szektor gazdasági tartalmához, amiben megerősíthetjük, hogy a kreatív tényezőként számba kell vennünk a könyvvizsgáló, a reklám, a jogi, a pénzügyi tanácsadó cégeket és a bankokat is. A felsorolt gazdasági szervezetek kreatív munkaerőt koncentrálnak, s egyben meg-, illetve ki is követelik azokat a magas szintű szolgáltatásokat, amelyek a későbbiekben erősen befolyásolják a kreatív gazdaság további elemeinek meglepedését, működését.

A hazai irodalomból egy, a kreativitást általánosabban értelmező és a helyi, területi fejlesztést ezen rendszerre építeni szándékozó kutatást is be kell mutatni (Miszlivetz 2012, Miszlivetz–Márkus 2013). A kreatív város – fenntartható vidék (KRAFT-) index integratív szemléletre épül, és azt hangsúlyozza, hogy a lokális fejlődést azokra az innovatív, kreatív társadalmi, gazdasági, természeti-táji, közösségi kapcsolatokra kell építeni, amelyek a területrendszerben (település, térség) rendelkezésre állnak, s a közöttük lévő kapcsolatokkal, illetve azok hálózatával sajátos, a vizsgált egységhez köthető erőforrásokat alakítanak ki. Ezeknek a tényezőrendszereknek és hálózatának feltárásával lehet a jövőt alakítani, a helyiek jó életét (good life) és jóllétét (well-being) szolgálni, ami egyben mind a környezet, mind a társadalom, mind pedig a gazdaság vonatkozásában a fenntarthatóság alapját képezheti. Míg Florida 3T indexei városszintű fejlesztési stratégiákhoz, cselekvési tervekhez nyújtanak támpontot, addig Lévai (2019) az általa kidolgozott kreatív góc modellen keresztül kisebb területi egységekre fókuszálva képes városrészeket, -negyedeket osztályozni a kreativitás térbeliségének faktorai alapján. Morvay (2019) ugyancsak Győr példáján a várost, illetve annak alrendszerét vizsgálta, éppen a CCI tevékenységek és a termelő-szolgáltató gazdasági bázisok összekapcsolását, azok kölcsönös hatásrendszerét. Fekete–Morvay (2019, 2020) pedig egy vizsgálati modellt dolgoztak ki és alkalmaztak az Európa kulturális fővárosa címet megpályázó városok (Győr, Veszprém és Debrecen) 14 indikátorral kifejezett kulturális, turisztikai és pénzügyi potenciáljának kvantitatív összehasonlító elemzésére.

Témánk szempontjából ezen kutatások abban adnak iránymutatást, hogy kiemeljük a puha tényezők szerepét, amit a CCI szektor gazdasági paramétereinél sajnos nem lehet érvényesíteni, de a második elemzési szempontrendszerünkben, az időbeliségben – amelynek az említett kutatások szintén figyelmet szentelnek – már a kreatív gazdaság szerkezetének változásait regisztrálhatjuk, sőt esetenként annak alakulásához, átrendeződéséhez értelmezhető magyarázatokkal is szolgálhatunk.

Az általunk kiemelten kezelt hazai kutatásokról megállapíthatjuk, hogy a területi kutatások látóterébe került a CCI. Az elemzések hangsúlyozták, hogy egy újszerű tevékenységrendszerrel állunk szemben, amiben a tudásnak, a képzettségnek, a tehetségnek kiemelkedő a szerepe, de a tevékenységek jellegéből is következő újszerű hajtóerők sem elhanyagolhatók. Ezeket a helyek sajátosságai, azok hosszú távon megteremtődött minősége inspirálhatja, arra ösztönözheti, hogy részben újabb, részben más tevékenységek jelenjenek meg, s ezzel a lokális gazdaság terei bővüljenek, annak vonzása is erősödjön, új gazdasági, szervezeti, működési formációkkal.

A hazai elemzések hangsúlyozták, hogy a kreatív gazdaság határozott területi koncentrációt mutat, amiben a fővárosnak, s fokozatosan annak agglomerációjának van alakító és szívó hatása. A nagyvárosokban már felismerhető a kreatív gazdaság több eleme, megjelenési formája, ám ezeknek a befolyásolási körei még nem jeleznek specialitást, karakteres egyediséget.

Kutatásuk célja éppen annak feltárása, hogy a kreatív gazdaság a fővárosban és a 8 hazai nagyvárosban milyen intenzitással terjedt el 2008 és 2018 között, s annak szerkezeti sajátosságai miként változtak, vagyis kimutathatók-e – ismereteink szerint a hazai irodalomban eddig nem elemzett gazdaságjelző-adatok alapján – a specialitások, vagy csak az általános nagyvárosi funkciókhoz köthető tevékenységek, szervezetek vannak jelen a főváros mellett a magyar városhálózat fókuszpontjaiban.

A kreatív és kulturális iparágak lehatárolása, adatbázis

Magyarországon az ezredforduló után számos tanulmányban vizsgálták a kreatív gazdaságot és iparágakat, több, egymástól eltérő megközelítési módot alkalmazva (Kovács et al. 2007, Ságvári–Lengyel 2008, Egedy–Kovács 2008, 2009, Kovács 2009, Lengyel–Ságvári 2009, Rittgasszer 2009, Borsi–Viszt 2010, Kovács et al. 2011, Egedy et al. 2014, 2018, Lengyel et al. 2016, Egedy, 2017, 2020). 2006-ban a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatásával működő „Kreatív iparágak platformja (KIP)” meghatározása szerint „A kreatív iparágak azon tevékenységek, amelyek gyökere az egyéni kreativitásban, képzettségben és képességekben rejlik, és amelyek képesek a szellemi tulajdon létrehozásán és felhasználásán keresztül jólétet és munkahelyeket teremteni” (KIP 2010: 15.). A kreatív iparhoz a következő szakágazatokat sorolták: elektronikus és nyomtatott sajtó, reklámpiac, film és videó, szoftverfejlesztés és digitális játékfejlesztés, építészet, könyvkiadás, zene és előadó-művészet, képzőművészet, iparművészet, formatervezés és divattervezés, művészeti és antik kézművesség (KIP 2010).

Tanulmányunkban a KIP által ajánlott 12 szakágazat, illetve a Borsi–Viszt (2010) elemzésében azonosított, szűken értelmezett kreatív iparágak (lásd Melléklet) és Gazdasági tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszere (TEÁOR'08)² besorolások megfeleltetése alapján határoztuk meg a CCI-t. Mindegyik hivatkozott elemzésben és a nemzetközi gyakorlatban a pénzügyi szolgáltatásokat is besorolják a CCI-be. Mi azonban ettől eltérünk. Magyaránunk egyszerű, ugyanis a pénzügyi szolgáltatásokat budapesti székhelyű vállalatok nyújtják. Budapesten kívül sem bankok, sem számottevő pénzügyi szolgáltatást, tanácsadást végző cégek nem találhatóak, a bankfiókok vagy a tanácsadó irodák gazdasági tevékenységét a vállalati központnál veszik számba, ami egyértelműen a fővárosnál jelenik meg. Ezért eltekintet-

² Tevékenységi Körök Egységes Ágazati Osztályozási Rendszere, melynek kódjait az adatbázis tartalmazza.

tünk az említett szakágazat elemzésétől, hiszen sajátos helyzete miatt tovább növekedett volna a főváros amúgy is jelentős súlya a hazai CCI csoporton belül.

A vizsgálat során 27 TEÁOR-kódra gyűjtöttünk adatot, melyeket az 1. táblázatban négy, a városfejlődés szempontjából fontos tevékenységcsoportba rendeztünk (Rechnitzer 2016). Az elemzésbe bevont CCI szakágazatokat Rechnitzer (2016) nyomán az egyes tevékenységek jellege szerint a következő fő tevékenységcsoportokba soroltuk be: média és kiadói tevékenység, piaci szolgáltatások, tudományos kutatás és fejlesztés, művészeti tevékenység.

1. táblázat

A vizsgált CCI szakágazatok főbb tevékenységcsoportjai
The main groups of activities of the examined CCI sectors

Média és kiadói tevékenység (6 darab)	Piaci szolgáltatások (11 darab)	Tudományos kutatás, fejlesztés (5 darab)	Művészeti tevékenység (5 darab)
5811 Könyvkiadás	5820 Szoftverkiadás	7200 Tudományos kutatás, fejlesztés	7410 Divat-, formatervezés
5813 Napilapkiadás	5821 Számítógépes játék kiadása	7210 Természettudományi, műszaki kutatás, fejlesztés	7420 Fényképészet
5814 Folyóirat, időszaki kiadvány kiadása	5829 Egyéb szoftverkiadás	7211 Biotechnológiai kutatás, fejlesztés	8552 Kulturális képzés
5819 Egyéb kiadói tevékenység	5911 Film-, video-, televízióműsor-gyártás	7219 Egyéb természet-tudományi, műszaki kutatás, fejlesztés	9002 Előadó-művészetet kiegészítő tevékenység
6010 Rádióműsor-szolgáltatás	5912 Film-, video-gyártás és televíziós műsorfelvétel utómunkálatai	7220 Társadalomtudományi, humán kutatás, fejlesztés	9003 Alkotóművészet
6020 Televízióműsor-összeállítása és szolgáltatása	5913 Film-, video- és televízióprogram terjesztése		
	7111 Építész-mérnöki tevékenység;		
	7310 Reklám		
	7311 Reklámügynöki tevékenység		
	7312 Média-reklám		
	9004 Művészeti létesítmények működtetése		

Forrás: TEÁOR'08 alapján a szerzők rendszerezése.

Az adatgyűjtés az adott év utolsó napján működő cégekre terjedt ki az akkor hatályos TEÁOR és jelzett székhely szerint. A Dun&Bradstreet Hungary³ adatbázis teljes országos lefedettségű. A gazdasági társaságok az adott évre vonatkozó statisztikai létszám alapján szerepelnek, illetve, ha nem adtak meg létszámadatot, akkor az éves adóbevallásban közölt átlagos állományi létszám jelent meg az egyes szervezeteknél, illetve az azokat befogadó szakágazatoknál. Az alkalmazottat nem jelző cégek száma nem egyenlő az egyéni vállalkozásokkal, mivel azok létszám nélküli gazdasági társaságként tartalmazza az adatbázis (gondoljunk például a nem főállásban működött vállalkozásokra). A pénzügyi adatoknál csak a teljes naptári évre vonatkozó beszámolókra építettünk.

Az adatokat forintban adtuk meg. A mérleg szerinti eredmény a számviteli törvény 2016. évi változása miatt akkortól nem volt elérhető, ezért annak érdekében, hogy a vizsgált, 2008 és 2018 közötti időszakra egységes adatsor álljon rendelkezésre, az adózott eredményt vizsgáltuk. Az inflációval nem korrigáltuk az adatokat, így nominális értékkel végeztük a számításokat és az összehasonlításokat.

A kutatás korlátai között meg kell említeni, hogy aggregált adatokkal dolgoztunk a megadott szakágazatok esetében, Budapest, a 8 nagyváros és az ország többi része szerinti bontásban. Így nem tudtunk például alapítási évet megjelölni, s ezzel a CCI csoport egységeinek nagyvárosi, területi terjedését figyelemmel kísérni.

Szervezetrendszer

A magyarországi CCI társas vállalkozások súlyának változását mutatja az 2. táblázat.

2. táblázat

A hazai gazdasági szervezetek, társas vállalkozások száma és a CCI aránya

Number of domestic economic organizations, joint ventures and the proportion of CCI

Év	Gazdasági szervezet	Társas vállalkozás	Ebből CCI	CCI az összes társas vállalkozás százalékában
	darab			
2008	1 654 299	561 424	25 054	4,4
2018	1 908 808	521 003	19 870	3,8

Forrás: Saját szerkesztés a KSH (2008b) és a KSH (2019) alapján.

Magyarországon Budapest, ahogy sok más tevékenységben, úgy a CCI csoportnál is vezető szerepet tölt be. A CCI társas vállalkozások több mint 50%-a a

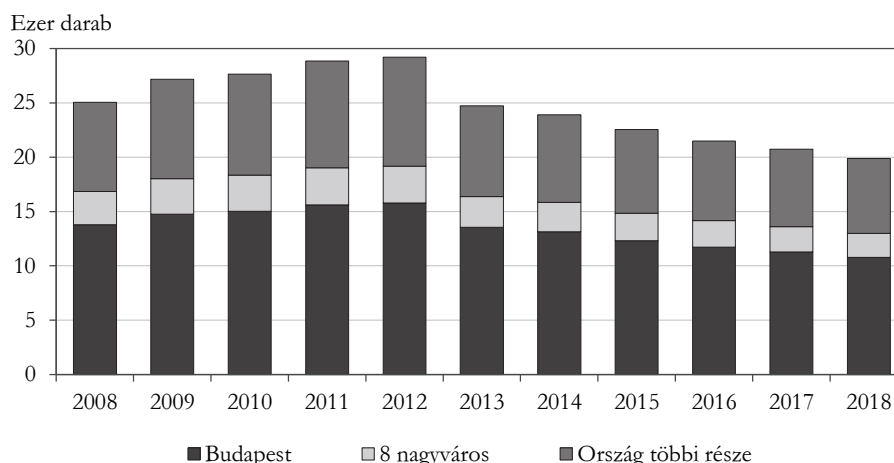
³ A Dun&Bradstreet Hungary[2] adatszolgáltatói közé tartoznak: Belügyminisztérium, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság, Egyenlő Bánásmód Hatóság, Közbeszerzési Hatóság, eupalyzatportal.hu, Gazdasági Versenyhivatal, Igazságügyi Minisztérium, Innovációs és Technológiai Minisztérium, Közbeszerzési Hatóság, Központi Statisztikai Hivatal, Magyar Államkincstár, Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó – cegkozolony.hu, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Országos Bírósági Hivatal, Pénzügyminisztérium – Munka- és Foglalkoztatás-felügyelet.

fővárosban, egyharmada az ország többi területén, míg a 8 nagyvárosban mindössze a cégek 11–12%-a található. Az 1. ábra jelzi, hogy 2008 és 2018 között nem volt jelentős területi átrendeződés. Budapest, illetve a 8 nagyváros részesedése kismértékben csökkent. Az ország többi részében jelentek meg az újabb CCI vállalkozások, ami lényegében utal a főváros és a nagyvárosok agglomerációjának fokozatos erősödésére, valamint a közép- és kisvárosok hálózatában, de falusi térségekben is a CCI csoport fokozatos terjedésére. Erre az eredményre jutott Egedy et al. (2014, 2018) is.

1. ábra

A CCI csoportban tevékenykedő gazdasági társaságok száma a vizsgált területi egységekben

Number of companies in the CCI group in the territorial units surveyed

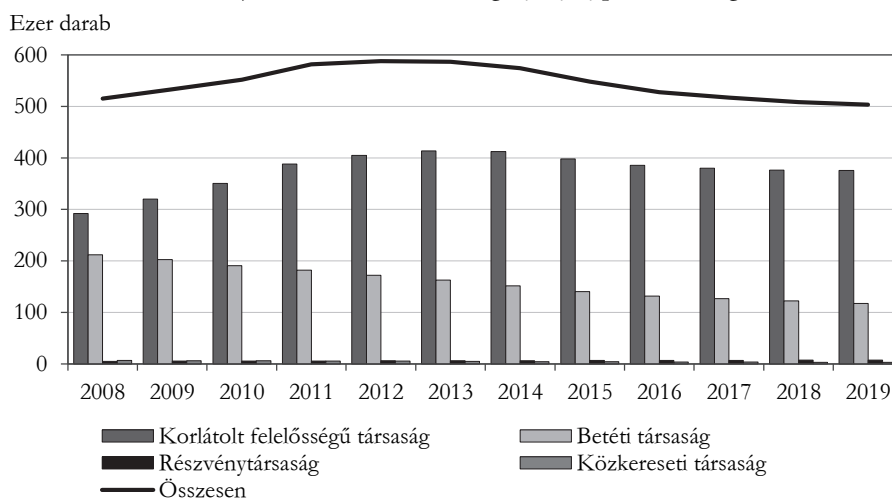
Magyarországon a CCI cégek számának alakulását tekintve az általunk vizsgált időszak két jól elkülöníthető részre oszlik. 2008 és 2012 között folyamatos növekedett, és 2012-ben már 35 223 bejegyzett szervezetet regisztráltak, tehát több mint 15%-kal több vállalat működött, mint 2008-ban⁴. 2013 és 2018 között folyamatosan csökkent a trend. 2012-2013-ban országosan 12,5%-kal esett vissza a cégek száma. Végül 2018-ban a 2008. évi regisztrált vállalkozásoknak már csak a 84%-a működött. 2018-ban volt a legalacsonyabb a CCI csoportba tartozó gazdasági társaságok száma (19 870), tehát arányuk a 2012. évihez képest 32%-kal esett vissza. Feltételezésünk szerint ez a változás a 2012-ben meghirdetett, majd 2013. január 1-jével életbe lépő

⁴ „A regisztrált vállalkozások számának növekedését a társas vállalkozások és az önálló vállalkozók számának együttes bővülése eredményezte. 2012 végén mintegy 1 millió 666 ezer vállalkozást tartottunk nyilván, közel 15 ezerrel többet, mint egy évvel korábban. A társas vállalkozások számának bővülése a korábbi évekhez hasonlóan tovább folytatódott” (KSH 2013: 1.). „Az egyéni vállalkozók (korábbi elnevezésük egyéni vállalkozói nyilvántartásban szereplő egyéni vállalkozók) aránya 34,6% volt az összes önálló vállalkozáson belül. Számuk az elmúlt kétévi emelkedés után ismét csökkent, 2012-ben 4,3%-kal” (KSH 2013: 2.).

KATA⁵ adózási rendszerből következhet.⁶ Ahogy a 2. ábra is mutatja, a társas vállalkozások alakulása Magyarországon alátámasztja állításunkat. A KATA adózási rendszerben adózókat a kutatásunkban feldolgozott adatbázis nem tartalmazza, mivel a kisadózók egyéni vállalkozói státusban működnek, cégjegyzékszámval nem rendelkeznek és beszámoló közzétételi kötelezettségük sincs (2012. évi CXLVII. törvény).

2. ábra

A magyarországi társas vállalkozások száma gazdálkodási forma szerint Number of joint ventures in Hungary by type of management

Forrás: Saját szerkesztés a KSH (2020) alapján.

Az alapvető trendek a 8 magyar nagyvárosra, valamint Budapestre és az ország többi részére vonatkozóan is beazonosíthatók, hiszen a 2008 és 2012 közötti időszakban folyamatos növekedést, majd 2012 után csökkenést mértünk. Ha lineáris regressziós függvényt illesztünk az országos trendekhez, akkor azt az $Y = -0.0547x + 1.1376$ képlettel tudjuk leírni, ahol a magyarázó erő $R^2 = 0.8961$. Vagyis a meredekség (slope) $-0,0547$ és a konstans (intercept) $= 1,1376$, ami azt mutatja meg, hogy évente átlagosan 5,47%-kal csökken a vállalkozások száma a vizsgált időszakban. Mivel az adatbázis

⁵ A kisadózó vállalkozások tételes adójával (KATA) kapcsolatos rendelkezéseket a kisadózó vállalkozások tételes adójáról és a kisvállalati adóról szóló 2012. évi CXLVII. törvény tartalmazza, amelynek rendelkezései – főszabály szerint – 2013. január 1-jén léptek hatályba. A kisadózó vállalkozások tételes adójának a hatálya alá első alkalommal 2012. december 1-31. közötti időszakban lehetett bejelentkezni az adóhatóságnál. Az adóalanyiség kezdő napja ebben az esetben 2013. január 1-je volt.

⁶ A 2013-tól bevezetett Kisvállalkozás Tételes Adójának Alanya (KATA) adózási módot egyéni vállalkozók, egyéni cégek, csak magánszemély tulajdonossal rendelkező betéti társaságok, közkereseti társaságok és ügyvédi irodák választhatják. A „katas” vállalkozónak nem kell a költségeit elszámolnia, egyszerű adminisztrációt kíván (évente egyszer kell adóbevallást készíteni), 12 millió forint árbevételig havi meghatározott összeget kell adóként fizetni (mellékállás 25 ezer, főállás 50, illetve 75 ezer forint), valamint bizonyos összeghatáron felül (3 millió forint) azonos, vagy kapcsolódó megbízó esetében 2021-től többletadót kell fizetni.

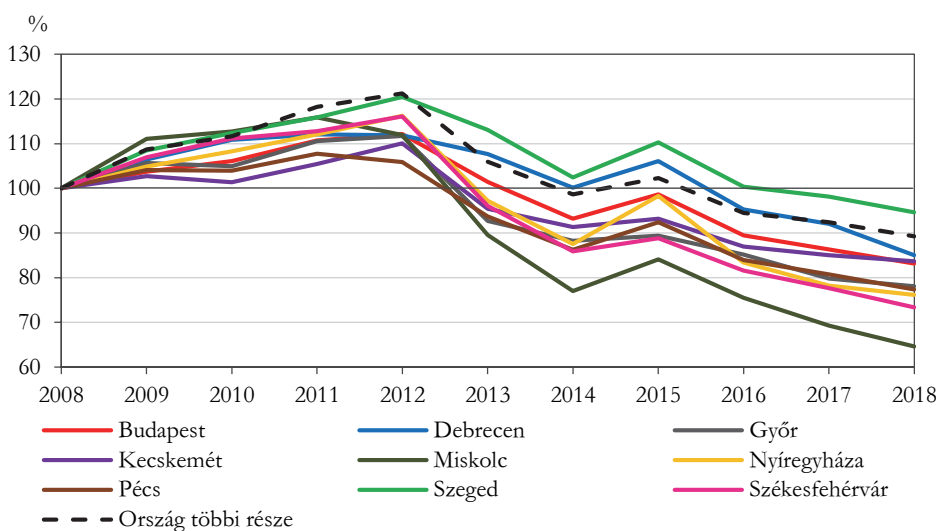
a vállalatok teljes sokaságát bemutatja, ezért nem készítettünk próbát. A függvényillesztésnél csak az idő változását vettük figyelembe, mint független változót, viszont ne feledkezzünk meg róla, hogy a társas vállalkozások számának alakulását számos egyéb tényező (például jogi szabályozás, a gazdaság alakulása, üzleti környezet, ösztönző rendszerek stb.) is befolyásolhatja. Az átlagos csökkenés a 2008-as bázisévhez viszonyítva 12 százalékpont a 2013–2018. évek figyelembevételével.

A nagyvárosokban a CCI csoportban tevékenykedő cégek számában is kitűnnek a különbségek (3. ábra), jelenlétük 11,5–12,3% közötti. A legnagyobb mértékben Szegeden⁷ nőtt a CCI cégek száma a 2008 és 2012 közötti időszakban, hiszen az időszak végére egyötödével több vállalkozást regisztráltak. Nyíregyházán 16,2, Székesfehérváron 16,1, Budapesten 12,1, Miskolcon és Debrecenben egyaránt 11,9, Győrben 11,7, majd Kecskeméten 10 és Pécsen 5,5%-kal emelkedett a vállalkozások száma ebben az időszakban. A CCI szektorban működő szervezetek aránya nem minden esetben 2012-ben volt a legmagasabb, ugyanis Debrecen, Miskolc és Pécs már 2010-ben, illetve 2011-ben elérte a csúcspontot, és 2012-re már csökkenni kezdett.

3. ábra

**A CCI csoportban működő vállalkozások számának alakulása
a vizsgált területi egységekben (2008=100%)**

Changes in the number of enterprises operating in the CCI group
in the examined territorial units (2008=100%)

⁷ A Szegeden regisztrált TEÁOR tevékenységek közül 2008-ról 2012-re plusz 56 társaság 7420 Fényképészet, plusz 14 társaság 7311 Reklámügynöki tevékenységet, plusz 11 társaság 7410 Divat-, formatervezés, plusz 9 társaság 5820 Szoftverkiadás, plusz 7 társaság 5811 Könyvkiadás tevékenységet folytatott.

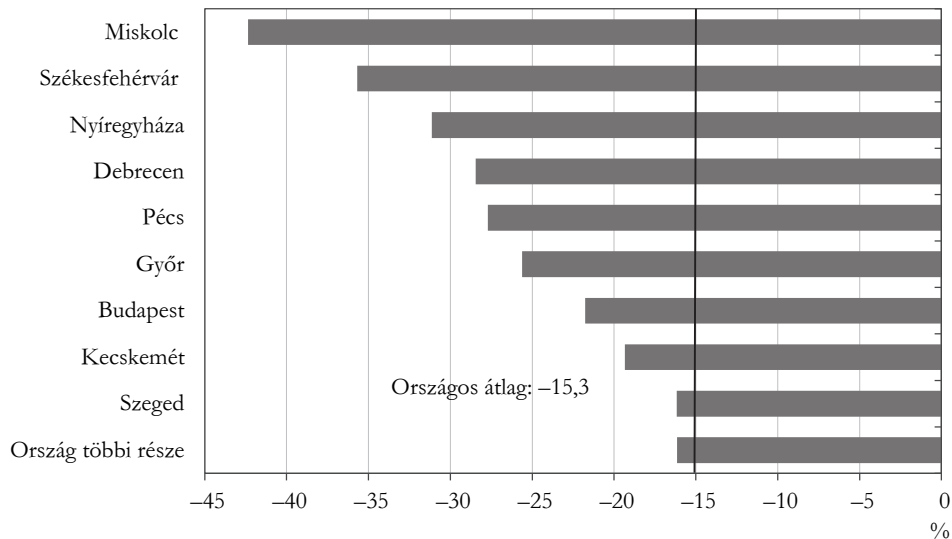
2013 és 2018 közötti országos trend szerint egyharmadával visszaesett a CCI társas vállalkozások száma, de területileg eltérő mértékben. 2012-ről 2013-ra 3 nagyvárosban (Miskolc, Nyíregyháza és Székesfehérvár) a korábban a CCI szektorban működő szervezetek kétötöde szűnt meg, ez is igazolja, hogy az új vállalkozási szervezeti (adózási) forma gyorsan elterjedt. A legnagyobb visszaesés sorrendben Miskolc (47,3%), Székesfehérvár (42,8%), Nyíregyháza (40,1%), Győr (33,6%) és az ország többi részének esetében (30,2%) volt. A legkisebb visszaesés pedig Szegedet (25,8%), Kecskemétet (26,4%) és Debrecent (26,9%) jellemezte.

A CCI vállalkozások számának csökkenése Miskolcon volt a legnagyobb mértékű, 42,3%-os a vizsgált teljes időszakban (2008–2018). De számuk a többi nagyvárosban is jelentősen mérséklődött, sorrendben: Székesfehérvár (35,6%), Nyíregyháza (31,1%), Debrecen (28,4%), Pécs (27,7%), Győr (25,6%), Budapest (21,7%), Kecskemét (19,3%), Szeged és az ország többi része (egyenként 16,1%). A 4. ábra a CCI vállalkozások számának 2008 és 2018 közötti változását területi bontásban mutatja.⁸ Budapest – 21,7%-os csökkenésével – a középmezőnyben helyezkedik el, érdekes viszont, hogy az ország többi részében a mérséklődés csak 16,1%-os, ami megerősíti a koncentrációval kapcsolatos korábbi megállapításunkat.

4. ábra

A CCI csoportban működő társas vállalkozások számának 2008 és 2018 közötti változása

Change in the number of joint ventures in the CCI group between 2008 and 2018

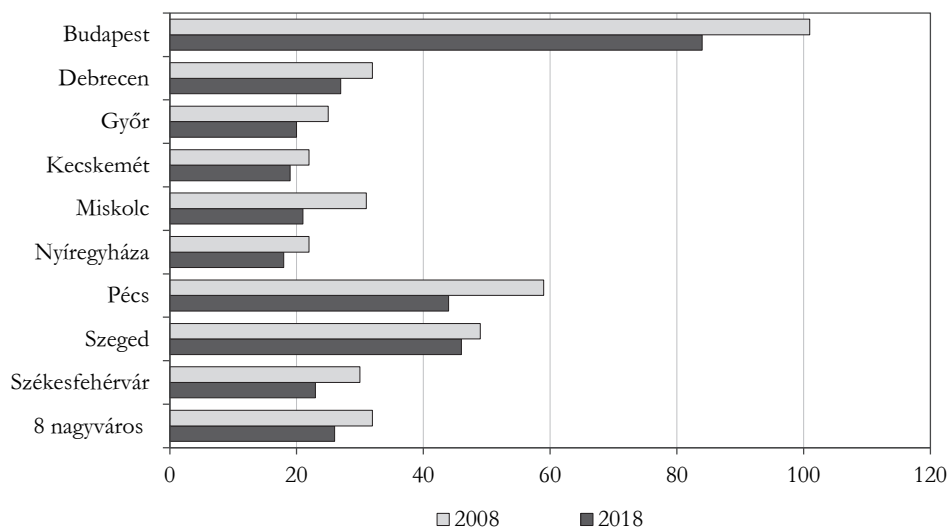

⁸ Alapvetően az egész országban visszaesett a CCI társas vállalkozások száma, Budapesten 2008-ban 13 775, 2018-ban már csak 10 778 volt.

A CCI szervezetek 2008, és 2018. évi fajlagos értékei (KSH 2008a, KSH 2018) (5. ábra) azt mutatják, hogy a tízezer lakosra jutó szervezetszám mindvégig Budapesten volt a legmagasabb. A nagyvárosok átlagát az egyes városok értékéből számítottuk, a lakosság számával súlyozva, ami tízezer lakosra 2008-ban 32, 2018-ban pedig már csak 26 szervezettel volt egyenlő. A nagyvárosok között 2008-ban Nyíregyházán és Pécsen (egyenként 59), majd Kecskeméten és Szegeden (egyenként 49), továbbá Debrecenben (32) volt legmagasabb a fajlagos mutató. 2018-ban az első helyen álló Kecskemét és Szeged (egyenként 46), megelőzte Nyíregyházát és Pécsen (egyenként 44), és őket a harmadik helyen Debrecen (27) követte. E városokban a vizsgált időszakban mindvégig a nagyvárosok átlagánál magasabb volt a CCI szervezetek tízezer lakosra jutó száma.

5. ábra

**A CCI társas vállalkozások tízezer lakosra jutó száma
a vizsgált területi egységekben**
Number of CCI joint ventures per ten thousand inhabitants
in the surveyed territorial units

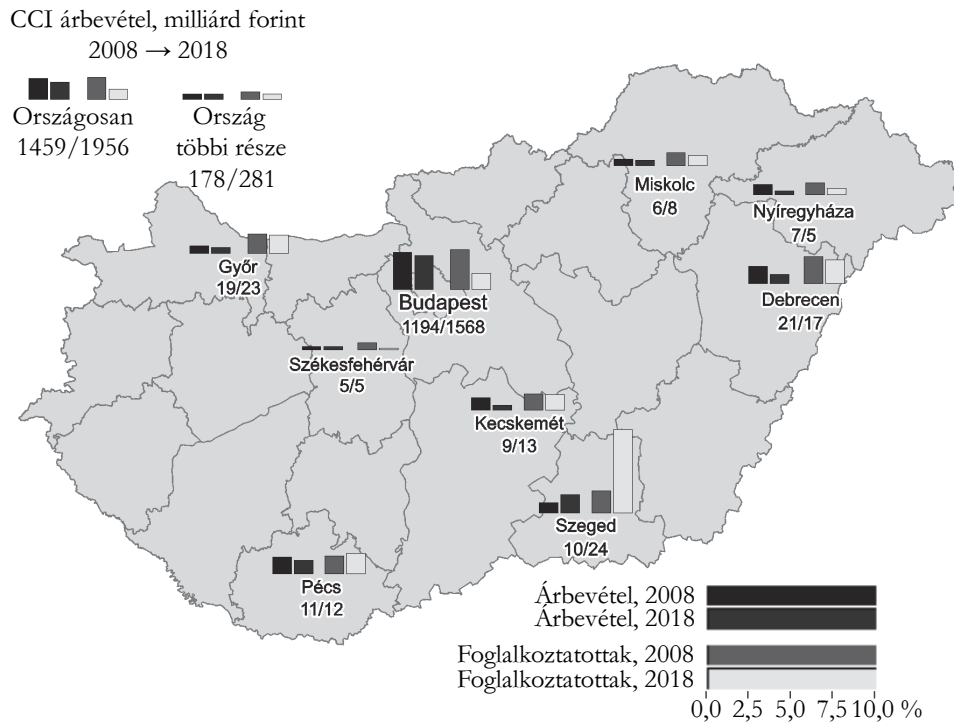

Termelési potenciál és eredményesség

Megvizsgáltuk a CCI szektor súlyát 2008 és 2018 közötti években a gazdasági társaságok árbevétele és a foglalkoztatottak száma alapján. A 6. ábra az árbevétel és a foglalkoztatottak száma alapján megmutatja, hogy a magyar gazdaságban mekkora volt a CCI csoport aránya országosan, a vizsgált nagyvárosokban és az ország többi részén.

6. ábra

**A CCI csoport árbevétele és foglalkoztatottainak száma
a vizsgált területi egységekben (az összes gazdasági társaság=100%)**
The turnover of the CCI group and the number of employees
in the examined territorial units (total companies=100%)

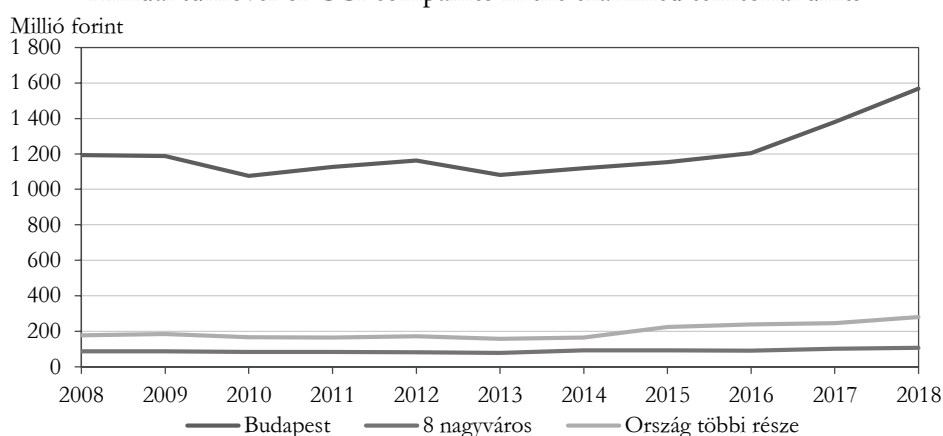
A CCI-ben tevékenykedő vállalkozások összesített árbevétele a vizsgált időszakban hullámzó tendenciát mutat, bár az ingadozás nem volt jelentős. A gazdasági válság az árbevétel alakulásában is érződött, hiszen a 2008. évi 1459 milliárd forintról 2013-ig folyamatosan csökkent (1328 milliárd forint), majd 2018-ra már ismét növekedett (1956 milliárd forint). A változások a szervezeti koncentráció növekedésével, a gazdasági élénkülésből következő nagyobb rendelésállománnyal, valamint az egyes CCI alágazatok megerősödésével, például az építészmérnöki tevékenység, a kutatás, fejlesztés⁹ és a média előretörésével magyarázhatók. A stagnálás eltérően érintette az általunk vizsgált területi egységeket (7. ábra). A fővárosban működő CCI vállalkozások követik az országos trendet, és 2014-ben állnak vissza a növekedési pályára. Budapest változatlanul koncentrálja a bevételeket (2008-ban 81,8%), bár

⁹ Számos új projekt indult el, mint például Győrben a Felsőoktatási és Ipari Együttműködési Központ (FIEK), ami 14 milliárd forint kormányzati támogatással új alapokra helyezte a Széchenyi István Egyetem kutatás-fejlesztési tevékenységét (Fekete 2018).

annak mértéke az időszak végére enyhén mérséklődött (2018-ban 80,1%). A 8 nagyvárosban egyértelműen stagnált az árbevétel, az arány 5,5–6,8% közötti a vizsgált időszakban. A nyertes az ország többi része, hiszen CCI vállalkozásaik 57,9%-kal növelték árbevételüket, s részesedésük az ország egészéből is emelkedett (7. ábra). A budapesti székhelyűek 31,3, a 8 nagyvárosban találhatóak 22,7, így összességében a CCI társas vállalkozások 34%-kal növelték az árbevételüket.

7. ábra

A CCI társas vállalkozások éves árbevétele a vizsgált területi egységekben
Annual turnover of CCI companies in the examined territorial units

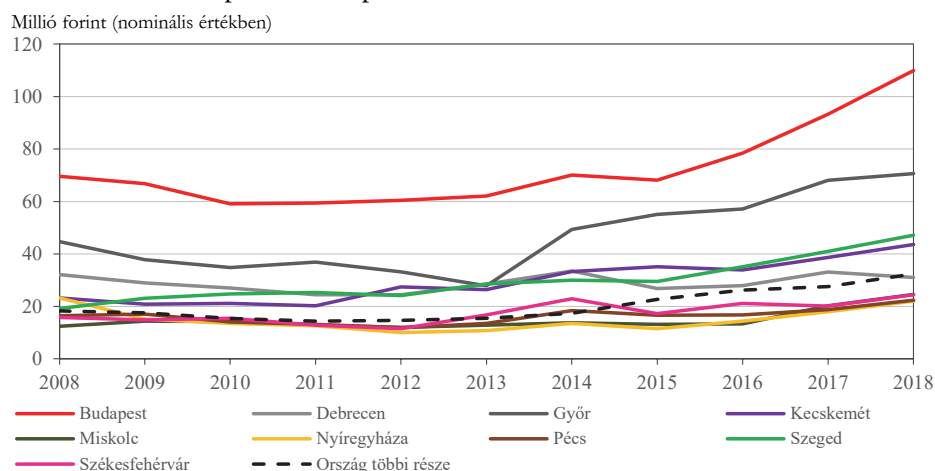
Ahogy Molnár et al. (2018)¹⁰ a 8 nagyváros fajlagos gazdasági teljesítménymutatóinak és strukturális jellemzőinek vizsgálatával jelentős különbségeket mutatott ki, úgy jelen kutatásunk is CCI csoport árbevételének alakulásáról a 8 nagyváros esetében több érdekességre hívta fel a figyelmet (8. ábra). E városok az árbevétel nagysága és növekedési üteme alapján 3 nagy csoportra bonthatók. Az első azon városok csoportja, ahol a CCI éves árbevétele minden vizsgált évben elérte vagy meghaladta a 10 milliárd forintot: Debrecen, Győr, Pécs és Szeged. A városi hierarchiában Budapest után e városokat Molnár et al. (2018) a vidéki elit tagjainak nevezte.

A második csoportban a CCI éves árbevétele 8–13 milliárd forint közötti (Kecskemét és Pécs), s végül pedig a harmadikba tartozó városok egy évben sem érték el a 10 milliárd forint árbevételt, ugyanis az 3–7 milliárd közötti volt (Székesfehérvár és Nyíregyháza). Debrecen 2008-ban az első helyről indult, majd 2011, 2012 és végül 2016-ban szintén mélypontra került CCI éves árbevétele. 2015 és 2017 között Győr vette át a vezető helyet a nagyvárosok sorrendjében. Végül aztán 2018-ban a Szegeden regisztrált CCI vállalkozások éves árbevétele volt a legmagasabb, közel 24 milliárd forint.

¹⁰ Molnár et al. (2018) jelen tanulmányhoz hasonlóan sajátos csoportokat alakított ki: a külföldi működőtőke dominált feldolgozóipari városok (Győr és Székesfehérvár), az újraiparosodó városok (Kecskemét és Miskolc), a tudásközpontok (Debrecen, Pécs és Szeged), valamint a rurális jellegű Nyíregyháza.

8. ábra

Az egy CCI társas vállalkozásra jutó árbevétel a vizsgált területi egységekben
Turnover per CCI corporation in the examined territorial units

Az egy CCI vállalkozásra jutó átlagos éves árbevétel (8. ábra) Budapesten 2008-ban még évi 70 millió forint/cég, majd 2010–2011-ben került mélypontra (59 millió forint/cég), s végül 2012 után lendületes szárnyalás kezdődött, és 2018-ra már 57%-kal meghaladta a 2008. évi szintet (110 millió forint/cég). A nagyvárosok között az egy vállalkozásra jutó átlagos éves árbevétel tekintetében Győr messze kiemelkedett a vizsgált időszakban. Győrben a mélypont 2013-ban volt: 28 millió forint/cég értékben, de ezt követően dinamikus fejlődés kezdődött, s 2018-ra már meghaladta a 71 millió forint/cég összeget. Debrecenben folyamatos stagnálás figyelhető meg: 2008-ban 32 millió, 2018-ban 31 millió forint/cég árbevétellel. Szegeden egyenletes emelkedés volt, kis lépésekben ugyan, de 19 millió forintról az időszak végére 47 millió forintra nőtt a fajlagos árbevétel a CCI szektorban. Összességében 2018-ban a 2008. évhez viszonyítva az egy CCI vállalkozásra jutó átlagos éves árbevétel mindössze két városban: Nyíregyházán (–5%) és Debrecenben (–4%) csökkent, míg Szegeden (146%), Miskolc (98%) Kecskemét (88%) növekedett.¹¹

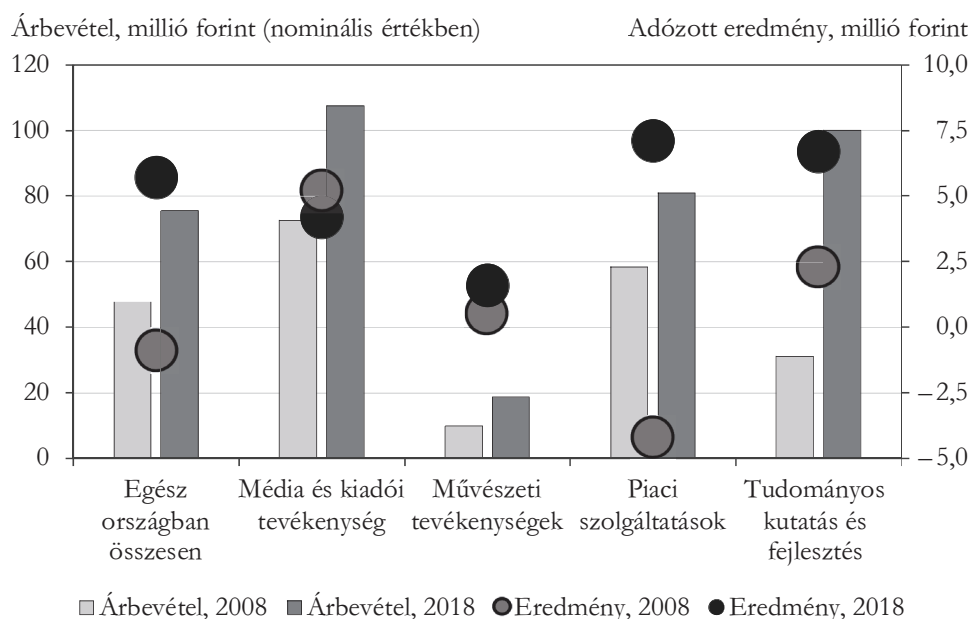
¹¹ Utóbbi városokban 2008 és 2018 között többszörösére nőtt a következő tevékenységek egy cégére jutó árbevétele:

- Kecskeméten kiemelt a 9004 Művészeti létesítmények működtetése 396-szorosára, az 5829 Egyéb szoftverkiadás 24-szorosára, a 7220 Társadalomtudományi, humán kutatás, fejlesztés közel 5-szörösére, az 5819 Egyéb kiadói tevékenység és a 9002 Előadó-művészetet kiegészítő tevékenység közel 3-szorosára, a 7311 Reklámügynöki tevékenység 2,5-szörösére, a 6020 Televízióműsor összeállítása, szolgáltatása, a 7420 Fényképészet és a 9003 Alkotóművészet 2-szörösére;
- Miskolcon kiemelt az 5912 Film-, videgyártás és televíziós műsorfelvétel utómunkálatai 6,6-szorosára, a 6020 Televízióműsor összeállítása, szolgáltatása és a 7311 Reklámügynöki tevékenység egyaránt 5-szörösére, az 5829 Egyéb szoftverkiadás és a 7410 Divat-, formatervezés egyaránt 4-szörösére, az 5913 Film-, video- és televízióprogram terjesztése 3-szorosára, a 9003 Alkotóművészet pedig 2-szörösére;
- Szegeden kiemelt az 5912 Film-, videgyártás és televíziós műsorfelvétel utómunkálatai 18-szorosára, az 5819 Egyéb kiadói tevékenység 6-szorosára, illetve a 7410 Divat-, formatervezés 3-szorosára.

9. ábra

Az egy CCI társas vállalkozásra jutó árbevétel és adózott eredmény a főbb CCI csoportokban

Turnover and profit after tax per CCI joint venture in the main CCI groups

A szerkezeti elemzés folytatásaként az általunk kialakított CCI tevékenységcsoportok alapján is áttekintjük a gazdasági teljesítményeket és azok eredményességét (9. ábra). Dinamikus volt a növekedés részben országosan, részben a főbb csoportok között. A média és kiadói tevékenység növekedett a legnagyobb mértékben, bár eredményessége nem kiemelkedő, a fajlagos árbevételben a tudományos kutatás és fejlesztés került második helyre, hiszen viszonylag kevés vállalkozás működik ebben a tevékenységkörben, s vélhetően megnöttek a források (például újabb pályázati lehetőségek). A piaci szolgáltatások kreatív szegmenséi is összességében növekedtek, relatíve kedvező eredményesség mellett. A művészeti tevékenységek a szektor „árvagyermekei”, hiszen utolsó helyre kerültek, alig kimutatható jövedelmezőséggel.

Nagyvárosi pályák, sajátosságok és trendek

A tanulmányunk befejező részében előbb a nagyvárosokat hasonlítjuk össze (10. ábra), majd a CCI csoportok belső szerkezetét mutatjuk be (3. táblázat).

Ahogy Molnár et al. (2018) is kiemelték: Magyarországon a Budapesti agglomeráció után a legnagyobb vidéki városok, mint Debrecen, Szeged, Pécs, Győr, Székesfehérvár, Miskolc, Kecskemét és végül Nyíregyháza esetében kiugró a

klasszikus ágazati kereteken túlmutató kreatív gazdaság, illetve a viszonylag kreatívnek minősített gazdasági tevékenység. A 10. ábrán nagyvárosokként mutatjuk be a CCI tevékenységcsoportjaiban a fajlagos árbevétel és az adózott eredmény alakulását. Kisebb csúcspontok és többségében mélypontok jellemzik a csoportok részesedését a két vizsgált időpontban. A csúcspontot a média és kiadói tevékenység képviseli, mutatva egyrészt a dinamikáját a szakágazatoknak, valamint annak területi koncentrációját is. A mélypontok viszont azt jelzik, hogy a gazdasági aktivitás városokként egy-egy, jobb esetben két (Győr, Szeged) tevékenységkörben emelkedik ki, sőt több nagyvárosban a vállalkozások eredményessége gyengének tekinthető, néhány tevékenységkörnél a veszteség is felbukkan (Budapest: piaci szolgáltatások; Miskolc, Pécs, Székesfehérvár: tudományos kutatás és fejlesztés).

A következőkben bemutatjuk a CCI csoportok belső szerkezetét, s azon belül megadjuk azokat a tevékenységcsoportokat, amelyek a vizsgált időszakban meghatározóak voltak. Keressük tehát a kreatív tevékenységek sajátosságait, a tartósan jelenlévő erőforrások csomópontjait, s egy-egy nagyváros fejlődési pályáját (3. táblázat).

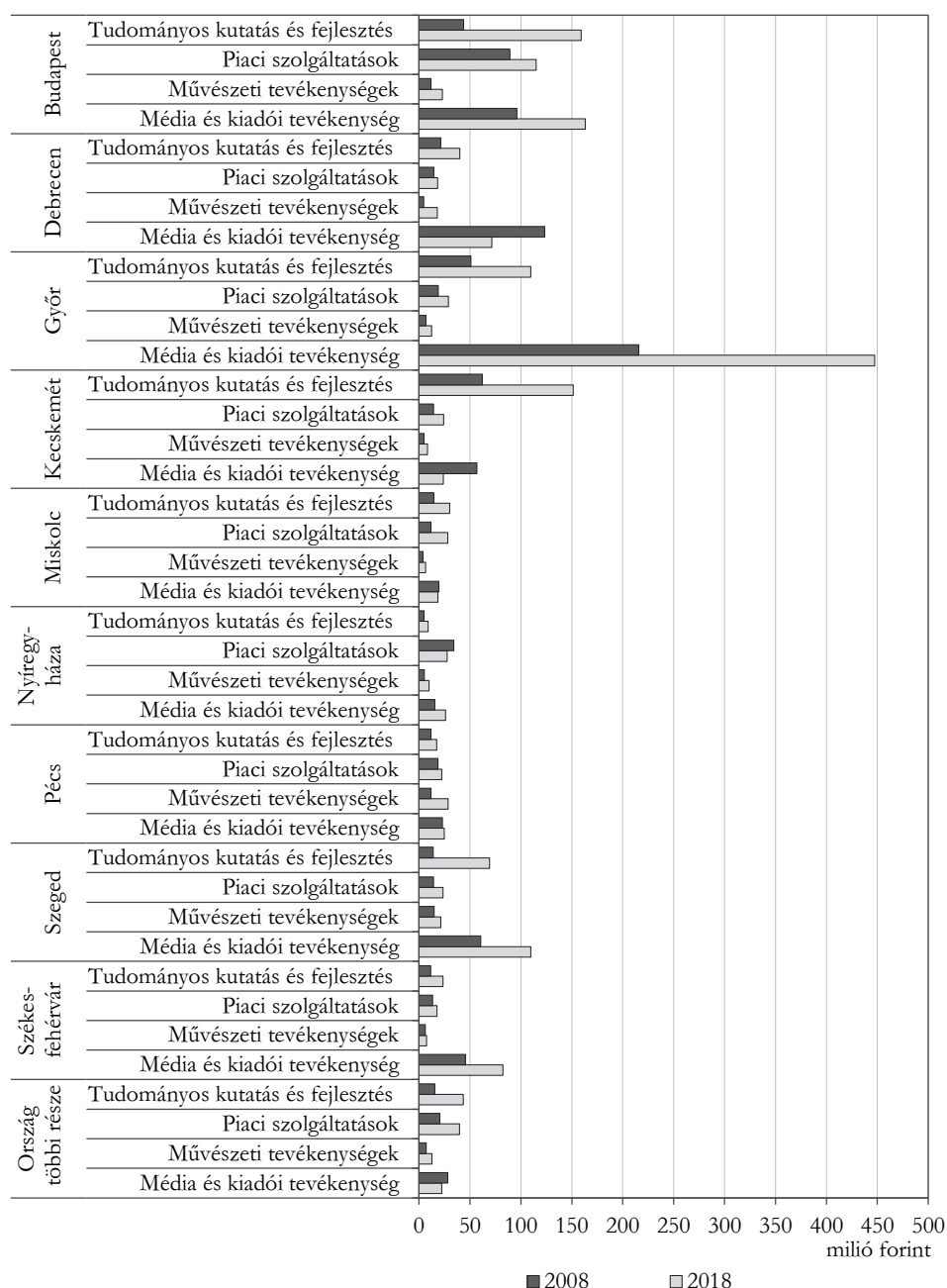
Ennek során azt az eljárást követjük, hogy a 27 szakágazatra rendelkezésre álló árbevételadatokat sorba rendezzük, és évente az öt legmagasabb értéket elért szakágazatokat kijelöljük. Összességében 18 szakágazat emelkedett ki, hiszen legalább egy évben az öt legmagasabb árbevételt elérők közé tartoztak, más-más gyakoriság mellett. A teljesítményt vettük tehát alapul, s a nagyvárosokon belül hasonlítottuk össze, azaz a CCI szektor egyedi szerkezetét rajzoltuk fel, amiben a legjobbba közé tartozás volt az irányadó a vizsgált időszak során.

Pontoztuk az egyes kiemelkedő szakágazatokat, hiszen összesen 99 előfordulás volt lehetséges (9 város 11 év), majd százalékos arányok alapján sorba rendeztük a tevékenységeket.

70% feletti gyakorisággal jelent meg a reklámügynöki tevékenység (7311), az egyéb természettudományi, műszaki kutatás, fejlesztés (7219) és az építészmérnöki tevékenység (7111). Kiemelendő továbbá 53%-os előfordulással a könyvkiadás (5811), majd nagyobb törésvonal következik a legmagasabb értéket termelő szakágazatokban. 30 és 20% közötti gyakorisággal fordult elő a napilapkiadás (5813), az egyéb szoftverkiadás (5829), a fényképészet (7420), a biotechnológiai kutatás, fejlesztés (7211), és a sor végén állt a folyóirat, időszakos kiadvány kiadása (5814). A fennmaradó sávban 9 szakágazat maradt, többségében szórtabb megjelenésben, vagy ellenkezőleg egy-egy nagyvárosra koncentrálva.

10. ábra

A főbb CCI tevékenységek fajlagos árbevétele a vizsgált területi egységekben
Specific turnover of the main CCI activities in the examined territorial units

A nagyvárosokat négy csoportra oszthatjuk fel: *Az első* Budapest, ahol diverzifikáltabb szerkezetet tapasztalunk, csupán két szakágazat, a reklámügynöki tevékenység (7311) és a film-, video- és televízióprogram terjesztése (5913) a tartósan vezető tevékenységek, hiszen minden évben a legmagasabb teljesítményű kategóriába tartoztak. Az egyéb természettudományi, műszaki kutatás, fejlesztés, a szoftverkiadás és a film-, video- és televízióprogram terjesztése is kiemelkedő kreatív szakágazatok, amelyek közül utóbbi kettő az összes nagyváros értékét is felülmúlja, azaz a fővárosban a médiához kapcsolódó CCI aktivitás a meghatározó. Ez a megállapítás nyilvánvalónak tűnik, hiszen az elmúlt években a médiaiparban koncentrációs folyamat zajlott le, aminek igazi kárvallottja lényegében a többi nagyváros és a vidék volt. Miközben a CCI gazdaság budapesti koncentrációját korábban már bemutattuk, ezen összefüggések alapján viszont a szerkezeti tömörülés a média és a kiadói tevékenységet, valamint a piacot kiszolgáló kreatív tevékenységeket jellemezte. A hazai művészeti élet központja Budapest, érdekes, hogy egyetlen szakágazatot sem találunk a legmagasabb árbevételűek között, ami utalhat részben a vállalkozások jellegére (például egyéni vállalkozás), de arra is, hogy a többi, jelentősebb teljesítményt elérőkhöz képest a gazdasági teljesítményük nem számottevő.

A második csoport az erősen útfüggő nagyvárosi tömörülés. Azt mutattuk ki, hogy viszonylag kevés szakágazat teljesítménye kiemelkedő, előfordulásuk viszont gyakori, vagyis tartósan jelen vannak a lokális gazdaságban. Pécs esetében például minden évben négy tevékenység teljesítménye a legjobb (reklámügynöki tevékenység, egyéb természettudományi, műszaki kutatás, fejlesztés, építészmérnöki tevékenység, fényképészet. Győr is ezt a pályát követi, az egyéb természettudományi, műszaki kutatás, fejlesztés¹², az építészmérnöki tevékenység és a napilapkiadás az általánosan vezető CCI tevékenységek, de megjelent a fényképészet és a kiadói tevékenység is.

A harmadik csoportba sorolhatók már kevésbé diverzifikáltak. A jelzett vezérszakágazatok mellett Debrecenben (új belépő a könyvkiadás), Miskolcon (új belépő az egyéb szoftverkiadás, egyéb kiadói tevékenység) és Szegeden (új belépő a biotechnológiai kutatás, fejlesztés, az előadó-művészet) tartósan újabb szakágazatok jelennek meg. Utóbbi, hagyományos nagyvárosok esetében vélhetően valamelyest oldódik az előbbi csoportnál jelzett útfüggés, megjelennek további kreatív tevékenységek, amit a lokális gazdaságuk, illetve a szellemi miliójuk (jelentős felsőoktatás) ösztönözhet.

S végül marad a *negyedik*, a kevésbé koncentrált csoport, ahol vezérszakágazatokból csupán egy-egy szakágazat mutatható ki, viszont felismerhetők bizonyos sajátosságok, így Kecskeméten a napilapkiadás és biotechnológiai kutatás, fejlesztés, Székesfehérváron a könyvkiadás, vagy Nyíregyházán a film-, video-, televízióműsorgyártás.

¹² Győr sikeres modellváltásokon ment keresztül az elmúlt évszázadokban, és új alapokra helyezte többek között – mint korábban említettük – a Széchenyi István Egyetem kutatás-fejlesztési tevékenységét, ami olyan programoknak is köszönhető, mint a Felsőoktatási és Ipari Együttműködési Központ (FIEK). Az e projekt keretében megvalósult új laborok, illetve az egyetem kis- és középvállalkozások számára nyújtott szolgáltatásai új perspektívát nyitnak az egyetem és a vállalkozások között a kutatás-fejlesztési együttműködésnek is (Fekete 2018).

3. táblázat

A legmagasabb árbevételű szakágazatok összesítése (2008–2018)
Aggregation of the highest-selling sectors (2008–2018)

TEÁOR	Budapest	Debrecen	Győr	Kecskemét	Miskolc	Nyíregyháza	Pécs	Szeged	Székesfehérvár	Országosan
	Média és kiadói tevékenység									
5811 Könyvkiadás		11			1	10	9	11	11	
5813 Napilapkiadás		11	11	8					1	
5814 Folyóirat, időszaki kiadvány kiadása	2	4	5	2		4			4	3
5819 Egyéb kiadói tevékenység					7					
6020 Televízió-műsor összeállítása, szolgáltatása	7				3				7	6
	Piaci szolgáltatások									
5829 Egyéb szoftverkiadás	8		4		6	4		3	4	8
5911 Film-, video-, televízióműsor-gyártás	4			1		10				4
5913 Film-, video- és televízióprogram fejlesztése	10									9
7111 Építésmérnöki tevékenység		7	11	10	11	11	11	1	10	
7311 Reklámügynöki tevékenység	11	9	10	10	11	7	11	11	10	11
7312 Média-reklám	5	1		1		1			1	5
	Tudományos kutatás és fejlesztés									
7211 Biotechnológiai kutatás, fejlesztés		1		11				10		
7219 Egyéb természettudományi, műszaki kutatás, fejlesztés	8	11	11	11	11	3	11	11	4	9
	Művészeti tevékenység									
7410 Dívát-, formatervezés					1					
7420 Fényképezés			3	1	4	4	11	1	2	
9002 Előadóművészetet kiegészítő tevékenység							2	7		

Az elemzésbe bevont CCI szakágazatok főbb tevékenységcsoportjairól megállapíthatjuk, hogy a *média és kiadói tevékenység* csoport bonyolultan összetett. Az általunk vizsgált időszakban a megyei napilapok szervezeti önállósággal rendelkeztek, vagy néhány szervezetben működtek, így a tevékenységkör eredményességet mutatott. A helyi kiadványkészítők az ottani gazdaságokat látják el, így több nagyvárosban jelentősebb létszám és teljesítmény koncentrálódott (Győr, Debrecen, Szeged). A média-piac központosításával ezen CCI csoport is fokozatosan átrendeződik, és kapcsolata a lokális gazdasággal vélhetően mérséklődik.

A *piaci szolgáltatásokhoz* köthető szervezetek mind létszámban, mind teljesítményben kiemelkednek a nagyvárosokban. Viszont érdemleges eredményességet ott tudnak elérni, ahol a nagyvárosi gazdaság kellő aktivitást nyújt, vagy olyan vonzerővel rendelkezik, amely e tudásalapú szervezeteknek a működését, egyben az eredményességét kedvezően és tartósan alakítja. Ennek a folyamatnak és egymásrautaltságnak a barométerei például az építőmérnöki tevékenységet végző szervezetek, amelyek gazdasági aktivitása a vizsgált időszakban mindenütt kiemelkedett.

A piaci alapon működő *tudományos kutatás és fejlesztést végző* szervezetek száma, alkalmazotti létszáma alacsony, ellenben az eredményességi mutatóik kedvezőek. Egyértelmű a kapcsolat a nagyvárosok felsőoktatási potenciálja és e csoport között, amit a szakágazati elemzések is megerősítenek. Működik tehát a felsőoktatás vidéki központjaiban egy második vállalkozási szféra, amely az állami és a napjainkban egyre több magánegyetem mellett – részben az ottani szellemi bázisra építve – kutatás-fejlesztési megbízásokat végez. Felvetődhet az a kérdés, hogy az egyetemek magánosítása a jövőben miként hat ezen CCI csoportra.

A *művészeti tevékenységek* teljesítménye a CCI gazdaságban sem országosan, sem a fővárosban, de a nagyvárosokban sem számottevő, és az e tevékenységkörben működő vállalkozások jövedelmezősége alacsony, így a nagyvárosok gazdaságában jelentéktelen a szerepük.

Összefoglalás

Kutatási eredményeink hasonlóak Montalto et al. (2019) tanulmányához, amely megállapította, hogy a polarizáltabb országokban – mint a kelet-közép-európai országok – a kulturális vibráció (cultural vibrancy) a főváros körül koncentrálódik. A CCI szektor gazdasági súlya 2008 és 2018 között nem változott jelentősen, területi megoszlásában Budapest a vezető központ, és az ország többi részében kismértékben növekedett a gazdasági potenciál. A 8 nagyváros gazdasági teljesítményében minimális volt az elmozdulás, és inkább a negatív irányba. A szektor érzékenyen reagált a gazdálkodó szervezeteket érintő kedvező változásokra, továbbá 2012-től mind országosan, mind pedig területi szinten folyamatosan csökkent a szervezetek száma. Ahogyan a bevezetésben már említettük, az ország többi része magában foglalja a vizsgált 8 nagyvároson és a fővároson kívül a 15 megyei jogú várost és

annak agglomerációját, valamint a városokat és a falusi településeket is. A CCI csoport előre tört, részesedése növekszik, egyre több és diverzifikáltabb tevékenységet képes befogadni. Vélhetően a főváros körüli egyre erősebb agglomerációs tendenciák, valamint a nagyvárosok és más megyei jogú városok körül különféle intenzitással kiépülő településgyűrűk a befogadóivá válnak e tevékenységek vállalkozásainak. Nem elhanyagolható, hogy a munkavégzés feltételei is jelentősen megváltoztak, hiszen például a digitalizációval azonnal elérhetővé válnak a piacok, de az életmód alakításában is növekedett – főleg az egyéni szellemi munkára épülőknél – a minőségi, esetenként a vidéki környezet iránti igény. A nagyvárosi CCI szektor szerkezetének általános irányaiban a szerkezeti stabilitás mellett a lassú elmozdulás is megfigyelhető.

Vizsgálataink alapját a gazdasági paraméterek alkották, így szűrtünk le következtetéseket, emeltük ki a meghatározó CCI tevékenységeket, vagy körvonalaztunk lehetséges fejlődési pályákat. Mivel a tanulmány fókuszában a 8 magyar nagyváros és Budapest áll, ahol a magyar lakosság 29%-a él, és az ország többi részeként tekintett további területek – a fővároson kívül 15 megyei jogú város és annak agglomerációja, valamint a városok és a falusi települések –, ahol a magyar lakosság többsége, csaknem 7 millió fő él (Eurostat 2019). A nagyvárosok kreatív gazdasága további kutatások tárgyát képezheti, amelyek már a belső tartalmakat, a szerkezetek és szervezetek működési összefüggéseit, kapcsolati hálózatát, együttműködési rendszereit és a lokális/regionális gazdaságba való tényleges beépülésüket is elemezhetik.

Köszönetnyilvánítás

A szerzők kutatását az Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Hivatal Országos Tudományos Kutatási Alap finanszírozta, „A területi tőke és innovációs miliő szerepe a kelet-közép-európai regionális központok fejlődésében” című GAZD K 128747 számú pályázat keretében.

A szerzők külön köszönetet mondanak a Dun&Bradstreet Hungary Kft.-nek az önzetlen adatszolgáltatásért.

Melléklet

A vizsgált TEÁOR-kódok:

- 5811 Könyvkiadás
- 5813 Napilapkiadás
- 5814 Folyóirat, időszaki kiadvány kiadása
- 5819 Egyéb kiadói tevékenység
- 5820 Szoftverkiadás
- 5821 Számítógépes játék kiadása
- 5829 Egyéb szoftverkiadás
- 5911 Film-, video- és televízióműsor-gyártás
- 5912 Film-, videogyártás és televíziós műsorfelvétel utómunkálatai
- 5913 Film-, video- és televízióprogram terjesztése
- 6010 Rádióműsor-szolgáltatás
- 6020 Televízióműsor összeállítása, szolgáltatása
- 7111 Építésmérnöki tevékenység
- 7200 Tudományos kutatás, fejlesztés
- 7210 Természettudományi, műszaki kutatás, fejlesztés
- 7211 Biotechnológiai kutatás, fejlesztés
- 7219 Egyéb természettudományi, műszaki kutatás, fejlesztés
- 7220 Társadalomtudományi, humán kutatás, fejlesztés
- 7310 Reklám
- 7311 Reklámügynöki tevékenység
- 7312 Médiareklám
- 7410 Divat-, formatervezés
- 7420 Fényképészet
- 8552 Kulturális képzés
- 9002 Előadó-művészetet kiegészítő tevékenység
- 9003 Alkotóművészet
- 9004 Művészeti létesítmények működtetése

Forrás: Borsi–Viszt (2010).

IRODALOM

- ANDARI, R.–H. BAKHSHI, W.–HUTTON, A.–O’KEEFFE, P.–SCHNEIDER (2007): *Staying ahead: The economic performance of the UK’s creative industries* The Work Foundation, London.
- BAJMÓCY, Z. (2007): Tudás-intenzív szolgáltatások és a lisszaboni innovációs célkitűzések In: FARKAS, B. (szerk.) *A lisszaboni folyamat és Magyarország* pp. 154–170., JATEPress, Szeged.
- BORSI, Á.–VISZT, E. (2010): *A kreatív és kulturális ágazatok (CCI) szerepe és növekedési lehetőségei a Budapest Metropolisz Régió gazdaságában* GKI Gazdaságkutató Zrt. Budapest.
- COOKE, P.–SCHWARTZ, D. (2007): *Creative regions: Technology, culture and knowledge entrepreneurship* Routledge, London.
- CSOMÓS, GY. (2017): A közép-európai városok pozicionálása a gazdasági térben: egy empirikus elemzés APS cégek irodáinak területi koncentrációja alapján *Tér Gazdaság Ember* 5 (1): 44–59.
- DOBÓ, E. (2007): A globalizáció és a kreatív gazdaság felértékelődése *Tér és Társadalom* 31 (3): 89–102. <https://doi.org/10.17649/TET.21.3.1124>
- DÓBRONTE, K. (2018): A közép-európai városok pozíciója magas szintű üzleti szolgáltatások lokális döntéseiben *Területi Statisztika* 52 (2): 201–219. <https://doi.org/10.15196/TS580204>
- EGEDY, T. (2017): Városfejlesztési paradigmák az új évezredben – A kreatív város és az okos város *Földrajzi Közlemények* 141 (3): 254–262.
- EGEDY, T. (2020): Visszatekintés a kreatív osztály elméletére *Földrajzi Közlemények* 144 (3): 241–257. <https://doi.org/10.32643/fk.144.3.1>
- EGEDY, T.–KOVÁCS, Z. (2008): The creative knowledge sector in the Budapest metropolitan region In: KERTÉSZ, Á.–KOVÁCS, Z. (eds.): *Dimensions and trends in Hungarian geography* pp. 149–167., (Studies in Geography in Hungary; 33.) Geographical Research Institute, Hungarian Academy of Sciences, Budapest.
- EGEDY, T.–KOVÁCS, Z. (2009): The capacity and potentials of Budapest to attract creative economy *Hungarian Geographical Bulletin* 58 (4): 281–294.
- EGEDY, T.–KOVÁCS, Z.–SZABÓ, B. (2014): A kreatív gazdaság helyzete Magyarországon a globális válság időszakában In: TÓZSA, I. (szerk.) *Turizmus és településmarketing: tanulmánykötet* pp. 17–26., BCE Gazdaságföldrajz és Jövőkutatás Tanszék, Budapest.
- EGEDY, T.–KOVÁCS, Z.–SZABÓ, B. (2018): Changing geography of the creative economy in Hungary at the beginning of the 21st century *Hungarian Geographical Bulletin* 67 (3): 275–291. <https://doi.org/10.15201/hungeobull.67.3.5>
- FEKETE, D. (2018): Győri fejlesztések a Modern Városok Program keretében *Területi Statisztika* 58 (6): 638–658. <https://doi.org/10.15196/ts580605>
- FEKETE, D.–MORVAY, SZ. (2019): Creative cities in Central and Eastern Europe – Examining the position of Győr from the creative and cultural aspects of this macro-region *Regional Statistics* 9 (2): 45–66. <https://doi.org/10.15196/RS090209>
- FEKETE, D.–MORVAY, SZ. (2020): A kreatív városok kulturális-turisztikai-pénzügyi potenciáljának kvantitatív összehasonlító elemzése (Debrecen, Győr és Veszprém példáján) *Területi Statisztika* 60 (5): 548–566. <https://doi.org/10.15196/TS600502>
- GOMBOS, SZ. (2016): A kulturális szolgáltatások kínálata közötti különbségek a magyarországi tízezer fő feletti városokban *Területi Statisztika* 56 (5): 565–587. <https://doi.org/10.15196/TS560504>

- KERESNYEI, K.–EGEDY, T. (2016): A pécsi kreatív osztály helyzetének értékelése statisztikai és empirikus kutatások alapján *Tér és Társadalom* 30 (1): 57–78.
<https://doi.org/10.17649/TET.30.1.2730>
- KOVÁCS, Z. (2009): Kreatív gazdaság és városfejlődés: a magyarországi tapasztalatok In: CSAPÓ, T.–KOC SIS, ZS. (szerk.): *A közép- és nagyvárosok településföldrajza* pp. 61–71., V. Településföldrajzi Konferencia, Savaria University Press, Szombathely.
- KOVÁCS, Z.–EGEDY, T.–FÖLDI, ZS.–KERESZTÉLY, K.–SZABÓ, B. (2007): *Budapest: From state socialism to global capitalism. Pathways to creative and knowledge-based regions* ACRE report 2. 4. AMIDSt, University of Amsterdam.
- KOVÁCS, Z.–EGEDY, T.–SZABÓ, B. (2011): A kreatív gazdaság földrajzi jellemzői Magyarországon *Tér és Társadalom* 25 (1): 42–62. <https://doi.org/10.17649/TET.25.1.1772>
- KRSTINIĆ NIŽIĆ, M.–RUDAN, E.–TRINAJSTIĆ, M. (2019): The role of creative cities in regional development *Poslovna izvrsnost (Business Excellence)* 13 (1): 35–55.
<https://doi.org/10.22598/pi-be/2019.13.1.35>
- KSH (2018): *Demográfiai Évkönyv, 2018* Budapest.
- LENGYEL, B.–SÁGVÁRI B. (2009): Kreatív foglalkozások és regionális tudásbázis: fogalmak, folyamatok és területi összefüggések *Tér és Társadalom* 23 (4): 1–26.
<https://doi.org/10.17649/TET.23.4.1273>
- LENGYEL, I.–SZAKÁLNÉ KANÓ, I.–VAS, ZS.–LENGYEL, B. (2016): Az újraparosodás térbeli kérdőjelei Magyarországon *Közgazdasági Szemle* 63 (6): 615–646.
- MAROSÁN G.–MÁRKUS, E. (2019): A kreatív gazdaságtól a kulturális alapú gazdaságfejlesztésig *Kulturális Szemle* 6 (2): 98–110.
- MISZLIVETZ, F. (szerk.) (2012): *Kreatív városok és a fenntarthatóság. Javaslatok a Duna-stratégia megvalósítására Nyugat-Pannónia példáján* ISES Könyvek, Kőszeg-Szombathely.
- MISZLIVETZ, F.–MÁRKUS, E. (2013): A Kraft-index – Kreatív város – Fenntartható vidék *Vezetéstudomány / Budapest Management Review* 44 (9): 1–21.
- MOLNÁR, E.–DÉZSI, GY.–LENGYEL, I. M.–KOZMA, G. (2018): Vidéki nagyvárosaink gazdaságának összehasonlító elemzése *Területi Statisztika* 58 (6): 610–637.
<https://doi.org/10.15196/TS580604>
- MONTALTO, V.–TACAO MOURA, C. J.–LANGEDIJK, S.–SAISANA, M. (2019): Culture counts: An empirical approach to measure the cultural and creative vitality of European cities *Cities* 89: 167–185. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2019.01.014>
- NAGY, E.–NAGY, G. (2010): Koncentráció és függőség – a magyar városhálózat az üzleti szolgáltatások térstruktúrájában In: BARTA, GY.–BELUSZKY, P.–FÖLDI, ZS.–KOVÁCS, K. (szerk.) *A területi kutatások csomópontjai* pp. 158–182., MTA RKK, Pécs.
- RECHNITZER, J. (2016): *A területi tőke a városfejlődésben: A Győr-kód* Dialóg Campus Kiadó, Budapest, Pécs.
- RECHNITZER, J.–BERKES, J.–FILEP, B. (2019): The most important city development initiatives of Hungary *Regional Statistics* 9 (2): 20–44.
<https://doi.org/10.15196/RS090204>
- RITTGASSZER, I. (2009): Kreatív kistérségek Magyarországon *Tér és Társadalom* 23 (4): 27–44.
<https://doi.org/10.17649/TET.23.4.1274>
- SÁGVÁRI, B.–LENGYEL, B. (2008): *Kreatív atlasz. A magyarországi kreatív munkaerő területi és időbeliváltozásáról* DEMOS, Budapest.

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

- DALY, S.–GARATTONI, R. (2019): *The role of creative hubs in small and medium-sized cities*
http://creativehubs.net/uploads/hubs_in_small_and_medium_cities.pdf
(letöltve: 2021. május 18.)
- EURÓPAI BIZOTTSÁG (2018): *A bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának az új kulturális menetrendről*
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0267&from=EN>
(letöltve: 2021. május 18.)
- EUROPEAN COMMISSION (2016): *Boosting the competitiveness of cultural and creative industries for growth and jobs* Austrian Institute for SMEs research and VVA Europe Ltd. 2016.
https://europapont.blog.hu/2016/11/04/kulturalis_es_kreativ_ipar
(letöltve: 2021. július 17.)
- EUROPEAN COMMISSION (2019): *The cultural and creative cities monitor*
<https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/cultural-creative-cities-monitor/>
(letöltve: 2021. május 18.)
- EUROSTAT (2019): *Population on 1 January by age groups and sex – cities and greater cities*
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/urb_cpop1/default/table?lang=en (letöltve: 2021. június 01.)
- EY (2015): *Cultural times. The first global map of cultural and creative industries*
https://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/cultural_times_the_first_global_map_of_cultural_and_creative_industries.pdf (letöltve: 2021. június 01.)
- FLORIDA, R. (2002): *The Rise of the Creative Class*
http://samples.sainsburysebooks.co.uk/9780465029952_sample_269642.pdf
(letöltve: 2020. október 16.)
- GOMBOS, SZ. (2018): *A magyar városok kulturális imázsa a kulturális kínálat és kereslet tükrében* Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, PhD Disszertáció, Győr.
<https://rgdi.sze.hu/downloadmanager/details/id/34114/m/12744>
(letöltve: 2021. június 01.)
- KIP (2010): *Kreatív Iparágak Platformja – KIP Stratégia Kutatási Terv*
<https://docplayer.hu/15951867-Kreativ-iparagak-platformja-kip-strategia-kutatasi-terv-http-www-host-hu-projects-kip.html> (letöltve: 2020. december 02.)
- KSH (2008a): *Magyarország számokban*
<http://www.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/mosz/mosz08.pdf>
(letöltve: 2020. november 29.)
- KSH (2008b): *A regisztrált gazdasági szervezetek száma gazdálkodási forma és létszám szerint, 2008. december 31.* http://www.ksh.hu/docs/hun/xtabla/deldun/tabldd0903_02.html
(letöltve: 2021. május 18.)
- KSH (2013) *A regisztrált gazdasági szervezetek száma Statisztikai Tükör VII. (26): 1.*
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/gaz/gaz21212.pdf>
(letöltve: 2021. május 18.)

- KSH (2019): A regisztrált gazdasági szervezetek száma, 2018. *Statisztikai Tükör* 2019. 05. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/gaz/gaz1812.pdf> (letöltve: 2021. július 17.)
- KSH (2020): A regisztrált gazdasági szervezetek száma, 2019 (<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/gazd/2019/index.html>) (letöltve: 2020. november 02.)
- LÉVAI, A. (2019): *A kreatív góc* Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, PhD Disszertáció, Győr. <http://phd.szerep.sze.hu/?docId=54455> (letöltve: 2020. november 02.)
- MAGYAR SZABADALMI HIVATAL (2005): *A szerzői jog alapú ágazatok gazdasági súlya Magyarországon* https://www.sztnh.gov.hu/hu/letolt/szerzoi_jog_gazdasag.pdf (letöltve: 2020. május 30.)
- MONTALTO, V.–TACAO MOURA, J. C.–LANGEDIJK, S.–SAISANA, M. (2017): *The cultural and creative cities monitor: 2017 Edition* Publications Office of the European Union, Luxembourg. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC107331> (letöltve: 2021. május 18.)
- MORVAY, SZ. (2019): *Kultúra és városfejlesztés – Kreatív városok Kelet-Közép-Európában* Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, PhD Disszertáció, Győr. <https://rgdi.sze.hu/downloadmanager/index/id/10333/m/12744> (letöltve: 2020. november 02.)
- MÜLLER, K.–RAMMER, C.–TRÜBY, J. (2018): *The role of creative industries in industrial innovation* Discussion Paper No. 08-109. Zentrum für Europäische Wirtschaftsforschung, Mannheim. <https://madoc.bib.uni-mannheim.de/2186/1/dp08109.pdf> (letöltve: 2020. november 10.)
- OECD (2006): *International measurement of the economic and social importance of culture* OECD, Paris. <https://www.oecd.org/sdd/na/37257281.pdf> (letöltve: 2021. május 18.)
- OECD (2018): *Cultural & Creative Industries (CCIs): Fulfilling the potential creating creative jobs* Unleashing the Transformative Power of Culture and Creativity for Local Development, 6–7 December 2018, Venice. <http://www.oecd.org/cfe/leed/venice-2018-conference-culture/documents/B1-DiscussionNote.pdf> (letöltve: 2020. november 10.)
- PASIKOWSKA-SCHNASS, M. (2019): *Employment in the cultural and creative sectors* [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/642264/EPRS_BRI\(2019\)642264_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/642264/EPRS_BRI(2019)642264_EN.pdf) (letöltve: 2021. január 18.)

ADATBÁZISOK/HONLAPOK

- [1]: European Creative Hubs Network (ECHN): <http://creativehubs.net/> (letöltve: 2021. május 18.)
- [2]: Dun&Bradstreet Hungary Kft.: <http://www.dnbhungary.hu> (letöltve: 2020. július 20.)

HATÁROZAT/RENDELET/TÖRVÉNY

2012. évi CXLVII. törvény [KATA/KIVA] <https://njt.hu/jogszabaly/2012-147-00-00.16> (letöltve: 2020. november 02.)